

Norge i verden:

Finnene skiller seg hyppigst

Finland topper Europa-listen over skilsmisser per 1 000 gifte. Deretter følger Sverige og Danmark, mens sammenligningene i skilsmissestatistikken viser at Norge jevnt over plasserer seg på et lavere nivå enn resten av Norden.

Skilsmisene i et enkeltår kan telles enkeltvis, eller de ses i sammenheng med antall gifte personer, og beregnet på sistnevnte måte er Norden samlet i øvre halvdel. Finland topper Europa-listen med 7 skilsmisser per 1 000 gifte personer, deretter følger Sverige, med 6,6. Danmark lå på tredjeplass i 1999 med 6,3 skilsmisser per 1 000 gifte. Norge og Island, med henholdsvis 5,2 og 4,9 per 1 000, havnet litt lengre ned på listen. Mønsteret ellers i Europa er ikke entydig, men katolske land som Italia og Irland ligger lavest med rundt 1 skilsmisse per 1 000 gifte. Andre katolske land som Frankrike og Portugal derimot, hadde høyere andeler, slik at Sør-Europa ikke framstår enhetlig på dette området.

Ingvild Hauge Byberg

Skilsmissetallene i de ulike landene i Europa, inkludert de nordiske, vil variere, det være seg over tid, i forhold til sosial og legal aksept og ut fra "risikobestanden" for å nevne noen forhold. For eksempel fantes det ikke skilsmissetall for Irland før 1997, da det ikke var adgang til skilsmisse der. Med ved forskjeller i forekomst, blir sammenligningsmåtene viktige; absolute tall må blant annet ses i sammenheng med hvor mange som egentlig kan skille seg og hvordan aldersfordelingen i befolkningen er. I denne artikkelen er det særlig de nordiske landene som sammenlignes, det skyldes begrensninger på sammenlignbare data fra andre land.

Samtidig som skilsmisser kan ses på som definitive brudd, er det ofte et visst tidsspenn mellom det faktiske bruddtidspunktet og undertegnelsen av skilsmissepapirene. Der det finnes informasjon om forutgående separasjon, vil denne som regel ligge nærmere det reelle bruddet i tid. I de tilfellene der det finnes tall for samboerbrudd, er det hensiktsmessig å sammenholde disse med separasjoner heller enn skilsmisser. Imidlertid er det ikke alle land som har en separasjonsordning, og dermed heller ikke statistikk over dette.

30-åringene skiller seg

I alle de nordiske landene var det i antall flest skilsmisser i aldersgruppen 35-39 år, det gjaldt både kvinner og menn. I Norge var det vel 2 000 kvinner i denne alderen som skilte seg i 2000. Tall for England og Wales viser at i 1997 var det litt yngre kvinner, de mellom 30 og 34 år, som hadde det høyeste antallet skilsmisser der.

Hvis man i stedet for å bruke absolutte tall ser på forholdet mellom tallet på skilte og tallet på gifte og separerte, tar man hensyn til de enkelte aldersgruppens størrelse. I fjor økte skilsmisseraten i alle femårige aldersgrupper i Norge. Det samme gjaldt Sverige og Danmark. Samtidig ligger Norge jevnt over på et lavere nivå enn de nordiske naboene. Den høyeste bruddraten for norske kvinner hadde aldersgruppen 25-29 år, men 30-34- og 35-39-

Ingvild Hauge Byberg er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for befolknings- og utdanningsstatistikk (ingvild.hauge.byberg@ssb.no).

Tabell 1. Skilsmisser per 1 000 gifte for enkelte europeiske land. 1999

Belgia	5,47
Danmark	6,31
Tyskland ¹	4,93
Frankrike ¹	4,70
Irland ²	1,00
Italia ²	1,15
Nederland	4,76
Portugal	3,43
Finland	7,01
Sverige	6,60
Storbritannia ²	5,47
Island	4,86
Norge	5,20
Sveits	6,25
Tsjekkia	4,82
Ungarn	5,22
Polen	2,28
Romania	2,95
Slovenia	2,35

¹ 1997.² 1998.

åringene lå tett opptil. Ratene for kvinner i aldersgruppene 35-49 år er for øvrig de høyeste som er registrert noen gang.

Sverige, Finland og Danmark hadde høyere rater enn Norge for 20-24-åringene, men i de helt unge aldersgruppene er det ofte store svingninger fra år til år som følge av små tall. I alle de nordiske landene er giftermålsalderen ved første ekteskap oppunder 30 år for kvinner, det er samboerskap heller enn ekteskap som preger samlivsbildet for de unge. Dermed blir det også færre muligheter for skilsmisser for dem under 30.

Å være skilt er ikke så vanlig

Å være skilt er mindre vanlig enn å være gift eller å aldri ha giftet seg. Per 1. januar 2001 bodde det 288 900 skilte personer her til lands, det vil si godt og vel 6 prosent av folkemengden. Omtrent halvparten (48 prosent) av alle bosatte har aldri vært gift, mens nesten fire av ti lever som ektefolk. De 38 prosentene som er gift, omfatter for øvrig både de som er gift for første gang og de som er smidd i hymens lenker flere ganger. Gjengifte har blitt stadig mer vanlig, og blant de inngåtte ekteskapene i 2000 var den nest vanligste kombinasjonen etter ugift mann/ugift kvinne nettopp skilt mann/skilt kvinne. 10 prosent av ekteskapene, 2 300 vigsler, ble inngått mellom to fraskilte.¹

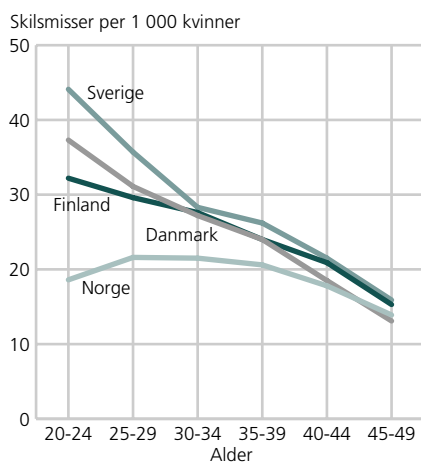
Sveriges andel skilte i folkemengden er høyere enn den norske, med henholdsvis 8,8 mot 6,4 prosent. I Finland og Danmark utgjør skilte 8,3 og 7,2 prosent av folkemengden. Disse landene ligger altså under den svenske andelen men høyere enn Norge. Av de nordiske landene er det Island som har færrest skilte, med ned mot 5 prosent.² For Islands del kan dette blant annet ses i sammenheng med landets lange og sterke tradisjon med ugift samliv, og at eventuelle brudd dermed ikke nødvendigvis reflekteres i skilsmissetall og sivilstandsendringer.

Samboerbrudd er mørketall

I mange europeiske land, og særlig de nordiske, er det stadig flere som velger å være samboere, enten for en periode før de gifter seg eller som en permanent samlivsform. I en slik situasjon oppstår det nye muligheter for oppløsning av parforhold. Mens separasjoner og skilsmisser er offentlige handlinger som det kan lages statistikk over, er det ikke tilsvarende registrering av brudd i samboerforhold. Norsk statistikk har tidligere ikke gitt tall for oppløste samboerskap, og dermed er informasjonen om brudd i parforhold ikke komplett. Heller ikke andre land lager løpende offisiell statistikk over dette. Finland er det nordiske landet som har laget en viss oversikt over alle typer brudd, og det viser seg at i perioden 1994-1998 sto skilsmisene for om lag en tredel av parforholdene som ble brutt, samboerskapene hele to tredeler.

For Norges del er det nylig presentert noen tall for brudd blant samboere med felles barn.³ I 1999 flyttet 5 500 samboerpar fra hverandre, det vil si vel 6 prosent av samboerparene med felles barn ved starten av året. Samme år tok 11 900 par ut separasjon.

Også Island og Danmark har presentert noen tall: For 1999 viste de islandske tallene 970 brudd i samboerskap, mot 470 skilsmisser samme år. I Danmark flyttet 36 200 samboerpar og 15 800 ektepar fra hverandre i 1996.

Figur 1. Skilsmisser per 1 000 kvinner i utvalgte aldersgrupper. Norden. 1999/2000¹¹ Norge og Danmark 2000, Finland og Sverige 1999.

Kilde: Danmarks Statistikk, Statistisk sentralbyrå, Statistiska Centralbyrån, Statistikcentralen.

Informasjon fra spørreundersøkelser både i Norge og Sverige har også vist at samboere i større grad bryter med hverandre enn gifte par.

Ekteskapsvarighet en usikker sammenligning

Mens gjennomsnittlig varighet for ekteskapene som endte i skilsmisse var 12,5 år i Norge i 1999, var tilsvarende tall for Finland, Sverige og Danmark lavere, med henholdsvis 12,2, 11,6 og 11 år. De islandske ekteskapene som endte i brudd i 1999, var i gjennomsnitt 13,2 år av lengde. Om norske ekteskap er mer stabile enn andre lands, er likevel ikke sikkert. Lovverket, der blant annet lengden på separasjonstiden settes, vil påvirke når en skilsmisse kan gjennomføres (med andre ord, hvor raskt) og dermed virke inn på varigheten. Mens separasjonstiden før skilsmisse i Norge er satt til ett år for alle par, et år der man også må til megling hvis det er barn i ekteskapet, har svenskene ikke krav om forutgående separasjon dersom det ikke er barn involvert.

Mange brudd involverer barn

Godt over halvparten (56 prosent) av de norske skilsmisser i 1999 involverte felles barn under 18 år. I Sverige var andelen skilsmisser med barn noe høyere, der skilte 13 700 par med barn seg, det vil si 63 prosent, i 1999. Også i Finland var andelen høyere, syv av ti. I England og Wales var andelen nærmere syv av ti to år tidligere.

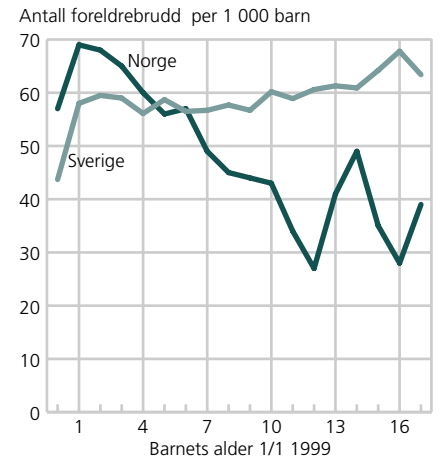
Både finske og danske tall fra henholdsvis 1994 og 1996 viser at samboere med og uten barn i større grad flytter fra hverandre enn gifte. Hvis disse forholdene ble slått sammen med de oppløste ekteskapene, ville vi fått høyere tall både for brudd uten barn, familieoppløsninger der barn er berørt og antall barn som opplever dette. Foruten felles barn vil det være særkullsbarn bosatt i familien og også stesøsken som bor andre steder som involveres i separasjonene, skilsmisene og samboerbruddene.

21 400 barn opplevde foreldrebrudd i 1999

For 1999 finnes det norske tall for barn som opplever foreldrebrudd, både ved separasjon og ved samboerbrudd⁴. 5 500 samboerpar med felles barn flyttet fra hverandre i løpet av 1999, og disse bruddene involverte 7 500 felles barn. Ved å legge til de 13 900 barna som opplevde at foreldrene tok ut separasjon, kommer det fram at 21 400 barn under 18 år opplevde et foreldrebrudd i 1999. For nærmere to tredeler av barna skyldtes oppløsningen foreldrenes separasjon, mens godt og vel en tredel hadde samboerforeldre som flyttet fra hverandre.

Sett fra barnas ståsted synes samboerskapene å være like skjøre i Sverige som i Norge. For barn 0-17 år var hyppigheten av slike foreldrebrudd den samme, 57 av 1 000 barn per år i begge land. Aldersmønsteret var imidlertid ulikt. I Norge var foreldrebruddene hyppigst for de

Figur 2. Barn 0-17 år som opplevde at samboerforeldre flyttet fra hverandre i 1999. Sverige og Norge

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Statistiska Centralbyrån.

	Norge ¹	Danmark ^{1,3}	Finland ^{2,3}	Island ²	Sverige ¹
I alt	4 503 400	5 349 200	5 171 300	279 000	8 882 700
Menn	2 231 300	2 644 300	2 523 000	139 700	4 392 800
Av dette					
Ugift	1 167 300	1 322 400	1 287 200	82 300	2 373 000
Gift	850 500	1 077 000	995 000	48 100	1 566 100
Skilt	129 300	167 800	188 900	6 800	345 500
Enkemann	52 000	73 600	51 900	2 500	108 300
Kvinner	2 272 100	2 704 900	2 648 300	139 400	4 490 000
Av dette					
Ugift	1 008 100	1 136 900	1 142 900	74 400	2 047 000
Gift	846 500	1 079 500	997 000	48 300	1 572 300
Skilt	159 600	216 200	241 600	8 200	437 500
Enke	225 400	270 100	266 700	8 500	433 200

¹ Per 31.12.2000/1.1.2001.
² Per 31.12.1999.
³ Gifte og separerte.

1. Andelen vigsler mellom to fraskilte av alle vigsler, der begge parter var bosatt på hendelsestidspunktet.
2. Prosentene er beregnet per 31.12.2000/1.1.2001 for Norge, Sverige og Danmark, og per 31.12.1999 for Island og Finland.
3. Datagrunnlaget gir bare mulighet for å lage statistikk over samboerpar med minst ett felles barn og felles adresse. Brudd defineres som opphør av felles adresse.
4. Samboerbruddene omfatter bare fraflytting mellom samboerpar med minst ett felles barn.

Yngste barna, og gjennomgående lavere for barn i skolealder, mens det omvendte var tilfelle for Sverige. Hva som forklarer forskjellen blant de yngste barna, er vanskelig å si. Når det gjelder de eldre barna, har samboerskap vært et mer vanlig alternativ for de svenske foreldrene enn for de norske. Det peker mot en seleksjonsforklaring på bruddene. Om likhetene og ulikhetene holder seg over tid, vil nye årganger med endringstall kunne gi svar på.

Kilder

Byberg, Ingvild Hauge, Aslaug Hurlen Foss og Turid Noack (2001): *Gjete kongens harer*, Rapporter, 2001/40, Statistisk sentralbyrå.

Council of Europe (2000): *Recent demographic developments in Europe 2000*.

Danmarks Statistikk (1998): *Befolkningens bevægelser 1996*.

Danmarks Statistikk (2001): *Befolkningens bevægelser 2000*.

New Cronos.

NOU (1999): *Samboerne og samfunnet*, Norges offentlige utredninger 1999:25, Statens forvaltnings-tjeneste/Statens trykning.

Office for National Statistics (1998): *Social Focus on Women and Men*

Office for National Statistics (2000): *Annual Abstract of Statistics 2000 edition*, No. 136.

Statistikcentralen (2000): *Befolkningsförändringar 1999*.

Statistikcentralen (2001): *Statistisk årsbok för Finland*.

Statistiska Centralbyrån (2000): *Befolkningsstatistikk 1999. Del 4*, Sveriges officiella statistikk.

Statistiska Centralbyrån (2001): *Befolkningsstatistikk 2000. Del 3*, Sveriges officiella statistikk.

Statistiska Centralbyrån (2001): *Befolkningsstatistikk 2000. Del 4*, Sveriges officiella statistikk.